

marques frontereres com el Maestrat i Ribag.: on he sentit més d'un cop frases com *pillá z bôys* (per anar a llaurar), Lasquarti, 1957; majorment comprensible en tant que tot Aragó, sense excloure'n les altes valls, és una de les regions de la llengua veïna on el mot s'ha aferrat més fonament: a Bielsa fins en el llenguatge de fonètica i lèxic arcaics («*ke te pillá la mal-béta!, corre y corre hasta que l' ha pillata...*»); i a Echo («tals fruites las has pilláu a mitad de madurar y las te comes»; 1965, 1966).

Quant a l'etimologia última, a desgrat de les seves complexitats i sorpreses, vaig investigar-la a fons, seguint les petjades de Rohlfs i de Jaberg, i ampliant-ne alguns aspectes decisivament, ja en el DECEC, sense apartar-me molt de llurs conclusions en particular les del segon; en el DECH poso més de relleu les antinòmies, greus raons per dubtar de tot, i algunes zones del problema que havien restat enterament a l'ombra. Seria fútil tornar-hi aquí donada l'extrema feblesa del mot en català, i és innecessari resumir-ho més, quan és tan fàcil remetre a aquells seriosos estudis. Només hi afegeixo que a mesura que passen els anys em vaig convençent més que aquí hi ha aportacions pre-romanes, i potser decisives, davant les quals s'acluca massa els ulls.

Un dels costats a complementar, i àdhuc renovar en part, en la investigació futura serà el de la relació amb les formes basques: bisc. ant. *billa* «buscar» (també alabès antic i no estrany a l'Alta Navarra), per als quals veg. Mitxelena, *FonHivca.*, 200; i jo crec que no se n'hauria d'apartar el bc-francès i anav. *bip(b)ildu* (sul. *thipiltü*) «desplumado, despojado», Mitxelena, *ibid.*, 258, que no em convenç gens identificar amb DEPIARE. En suport de l'etimologia PILLEUM de Jaberg es podria invocar l'ús del bearn. ant. *pelhe* en el sentit de 'roba saquejada'. Els ossalesos després de cremar moltes coses se n'enduen roba de lliit i de vestir: «en portàn *pelhe* de lheyet e de dors, diers, blatz et autres bees mobles», a. 1337 (*Cart. d'Ossau*, p. 202).

Quant al problema del gascó *pillhà* 'enredar, embullar', que com poso de relleu en el DECH (IV, 548b36-60) ha estat completament negligit, és molt probable que s'enllaci amb l'altra qüestió candent del sard *ispiliare* «sciogliere» i restants formes sardes, que ja es remunten al S. XIII i potser abans. Un i altre em semblen punts de decisiva importància per a tot aquest problema romànic.

Ara bé, pel que fa al mot gascó, penso que convé combinar-ho amb el basc suletí *orapilatu* «nouer» (en Tartàs, a. 1666, ed. Urquixo, 146, 149) i amb els mots *orapilo*, *orapildeu* i *orapilotu* d'Azkue; per l'altra banda amb el port. *arripiar/arre-* 'estremir-se', gall. *arripiar-se* 'venir pell de gallina'; logud. *arripilare*, *urpilare* (REW, 4189): provinents de HORRIPILARE. Etimologia bastant òbvia pel que fa al basc (cf. tanmateix la nota 6 del DECH). Quant al gascó crec que podríem suposar que *pillhà's* 'embullar-se el cabell' sigui extret de **arrepillhà's*, on RE- es degué eliminar per haver estat pres com un prefix intensiu.

Restaria a explicar la palatal *lb*, i això podria constituir un punt d'enllaç (qui sap si molt més encara) amb la família de *pillar* 'saquejar', *pigliare* 'agafar' i *PILLĒA*. El mot gascó ultrapassa la frontera pirinenca: Bielsa *desempillados* «peines espesos» (1965).

DERIV.: *Pillatge* [c. 1370, doc. i Cròn. del Cerimoniós: en aquesta i en un de c. 1420, *CoDoACA* xxxv, 127, 128, amb la grafia *pilatge*]. *Pillard* 'sirvent del cavaller, que despulla el contrari vençut etc.', 1329, *AlcM*; Eiximenis, Pere Marc, doc. de 1397 i bastans de princ. S. xv en *DAG*; «mense presenti, quando *pillardi* qui erant in Ceritania volebant intrare terram Rossilonis», doc. de 1369, dos de 1398 i un de 1425, en *InvLC*. Amb el fr. *pillard* s'ha confós en *pillard* el fr. *paillard*; *pillardàs*; *pillardejar* (*AlcM*). A Mallorca, en qualitat d'adj., s'ha aplicat també als actes immorals o predatoris: Rafel Oliver ofereix el «follet» segon de *Misèries Humanes* (a. 1861) «per distingir ses compres y ventas morals, de ses *pillardes*, y altres coses» (JMBover, *BiEscrBal.* II, 36). Em. Vilanova en féu ús sovint amb fort contingut afectiu: «que 'l *pillart* té complets divuyt anys, y és càrrec en la consciència veure el molt gallofo com se xala per la vila, fent l'ullet a les fadines»; «als montanyesos de --- Collbató — *pillardassos* de Martorell --- Tarragonins morenos ---» (O. C. II, 80; *Entre Fam.*, 141). *Pillarda* (Bna. 1631, *DAG*).

Pillastre [1851, Escrig], avui i ja c. 1915 ens sona ben català, però no en recordo ús literari fins a drames de Guimerà c. 1890; i encara que en cast. tampoc s'assenyala fins a mj. S. XIX, i *pillastrón*, 1843, etimològicament és convincent admetre que nasqué en cast., com a alteració del cast. ant. *pillarte* [c. 1400] (pres del fr. *pillard*), passant per *pillartre, amb repercussió i dissimilació. De *pillard* l'eiv. *pillagardo* («*pillastrón*», PzCabr.; JnCastelló, *Rond. Eiv.*, 109), probablement per encruentament amb *pigard*. *Pillada* [Lab. 1840; *DFgra.*]. *Pillam* [*DAG*]. *Pillango*. *Pillo* [Lab. 1840; *DFgra.*], del cast. *pillo* [fi S. XVIII]; *pilleria* [*pillaria*, 1445, *DAG*. -*eria*, Escrig] caldrà estudiar millor, si aquest es comprova (que llavors podria ser derivat en -*ia* d'un *pillard < fr. *pillard*, i *pillo* ser extret de *pillaria*); *pillejar*; *pillet* [Escrig 1851]. *Pilloc* (?). *Pilloscar* [*DAG*]; *pillosquejar*.

Espillar. +*Desapillar-se* 'desllapissar-se, desembrassar-se' Sanchis Guatner, *Canyis*, p. 150.

Pillerí, V. *pelleric* (PELL) *Pilleria*, *pillet*, *pillo*, *pilloscar*, *llosquejar*, V. *pillar*

PILMA, ant. i val. 'emplastre', pres per via mig-sàvia del ll. ΕΡΪΤΗΕΜΑ, i aquest, del gr. ἐπίθεμα id., derivat de ἐπιθήμι 'jo poso damunt', i aquest, de τίθημι 'poso'. □ 1.ª doc.: *pipma*, c. 1400; *pilma*, fi S. xv.

En la *Manescalía* de Dieç i un ms. val. de princ. S. xvi. *Pipma* id., en la Farmacologia de Klagenfurt (*AORBB* III, 263) que és probable que estigui ben llegit, i podria ser una forma ultracorrecta de *pimma < *pitma, la qual es devia retrobar en l'original de